

CONSTRUCTIEVE BESCHOUWING

MOGELIJKHEDEN BEHOUD BAKSTEENMOZAÏEK

project: 20240753
omschrijving: RIJSWIJK – Haalbaarheid behoud kunstwerk Marimbahal

opdrachtgever: Gemeente Rijswijk
architect:

document: GDV-20240753-CB01
revisie: a
datum: 12 augustus 2024
status: Definitief

samenstelling: Ing. J.J.M. (Johan) Sperber

handtekening:

INHOUD

Hoofdstuk 1	Algemeen	3
Hoofdstuk 2	Constructie sporthal en opbouw kunstwerk.....	4
2.1	Constructie	4
2.2	Werkbezoek 1 augustus 2024	7
2.3	Opbouw kunstwerk.....	10
Hoofdstuk 3	Mogelijkheden tot behoud kunstwerk	12
3.1	Opties A en B:.....	12
3.2	Optie C.....	13
3.3	Alternatief	13
Hoofdstuk 4	Mogelijkheden afgezet tegen planvorming	14
4.1	Stand planvorming	14
4.2	Opties A, B en C afgezet tegen planvorming.....	15
4.3	Input voor kostenraming	16

HOOFDSTUK 1 ALGEMEEN

Op 31 januari 2024 is door de gemeenteraad van Rijswijk het ingrijpende besluit genomen de Marimbahal, een grote sportzaal uit 1970 te slopen. Op de plaats van de te slopen sportzaal komt, volgens de huidige plannen, een wooncomplex van vijf verdiepingen met daarin minimaal twintig sociale woningen en verder huurappartementen voor middeninkomens. Op de begane grond worden maatschappelijke voorzieningen gerealiseerd zoals een gezondheids- en een activiteitencentrum en aan de achterzijde een sportzaal. Bovendien is een wandelroute met veel groen voorzien aan de zijde van de Singel.

Bij de bouw van de Marimbahal in 1970 kreeg beeldend kunstenaar Theo van Amstel -binnen de in 1952 ingevoerde voor kunst bestemde 1,5%-regeling- de opdracht om het monotone karakter van de nieuwe wijk te doorbreken en “het bouwsel tot een boeiend element in deze wijk te maken”. Dit resulteerde in een kunstwerk, een baksteenmozaïek, dat de gehele de achtergevel van de sporthal omvat. een kunstzinnige invulling van een gevel die 8 meter hoog en 43 meter lang is en vorm gegeven in samenhang met een bijbehorend terras dat via niveaus uitmondt aan de Singel.

De gemeente Rijswijk heeft, nadat het besluit tot sloop genomen was, de Werkgroep Monumentale Kunst van Erfgoedvereniging Bond Heemschut (WMK) benaderd met het verzoek om advies inzake het mogelijke behoud van het baksteenmozaïek. De werkgroep heeft daarop een notitie samengesteld en besproken met de gemeente Rijswijk.

De gemeente is opdrachtgever voor de sloop maar ook voor de invulling van de locatie daarna. Er zijn meerdere opties voor de invulling gekomen vanuit de wijk, Rijswijk in zijn algemeenheid en de gemeente. Definitieve keuzes over de invulling zijn nog niet gemaakt. Dit geldt ook voor het mogelijk (geheel of gedeeltelijk) behoud van het monumentale kunstwerk. De uiteindelijke keuzes zullen uiteraard mede worden bepaald door de kosten die met het behoud gemoeid gaan en het beschikbare budget.

Belangrijk aspect is uiteraard de staat van de draagconstructie en de conditie van het kunstwerk. De gemeente Rijswijk heeft daartoe Goudstikker – de Vries benaderd met het verzoek een onafhankelijk onderzoek in te stellen en te rapporteren omtrent deze zaken.

Specifiek vraagt de gemeente Rijswijk de volgende mogelijkheden te bezien:

- A) Gevelkunstwerk behouden, nieuwbouw tegen oudbouw, bouwen op bestaand bouwvlak.
- B) Een deel van het gevelkunstwerk terugbrengen in de gevel van de nieuwbouw
- C) Gevelkunstwerk afbouwen en opnieuw opbouwen op het nieuwe bouwvlak.

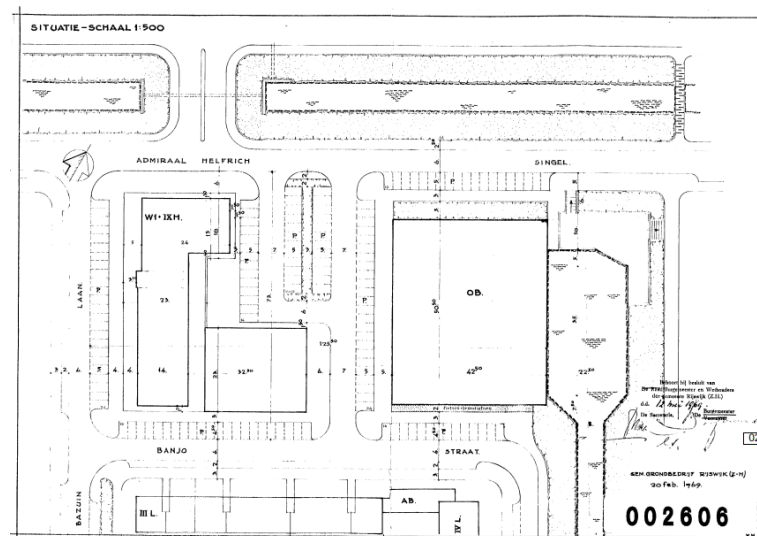
Dit rapport zal samen met de notitie van de WMK worden ingebracht in het overleg tot de besluitvorming in de gemeenteraad en B&W.

HOOFDSTUK 2 CONSTRUCTIE SPORTHAL EN OPBOUW KUNSTWERK

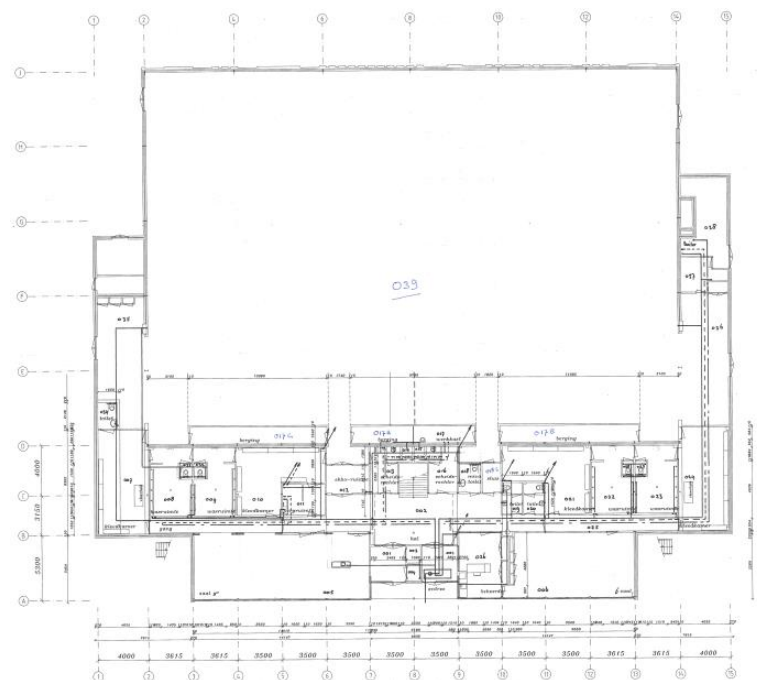
2.1 CONSTRUCTIE

De sporthal is gebouwd in 1970. Om een beeld te krijgen van de constructie en de verdere opbouw zijn bij het archief van de gemeente Rijswijk de nog aanwezige oorspronkelijke tekeningen gelicht.

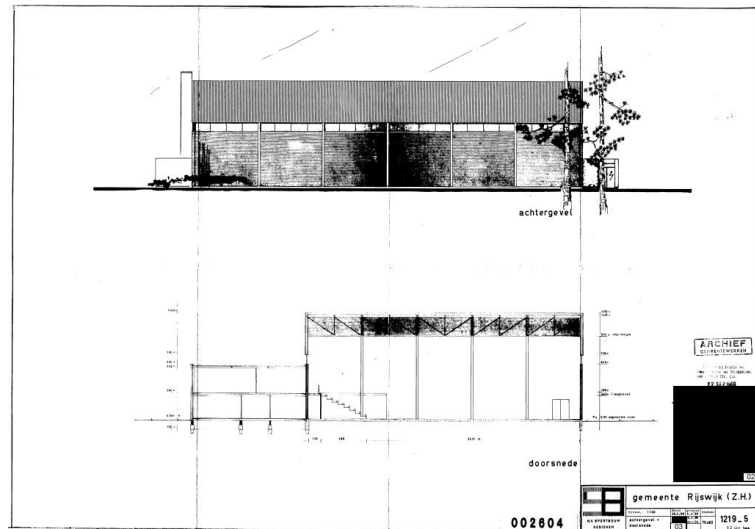
Tekening 1 geeft de situatie zoals is 1969 getekend, tekening 2 laat het ontwerp van de plattegrond zien en tekening 3 geeft een doorsnede over de hal.

Tekening 1: Situatie Marimbahal (20-09-1969)

Tekening 2: Ontwerp plattegrond

Tekening 3: Ontwerp achtergevel en doorsnede sporthal

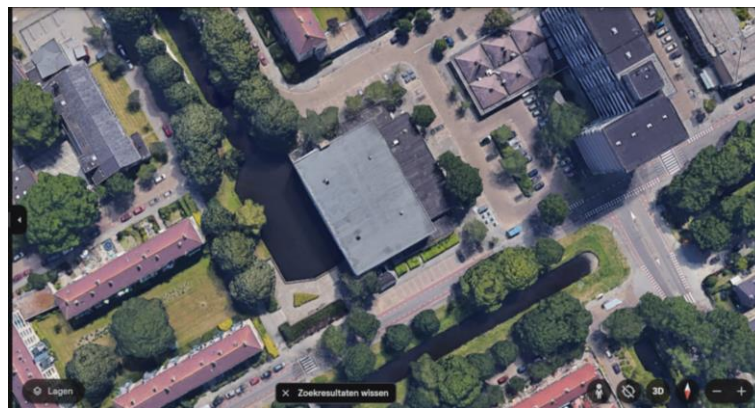
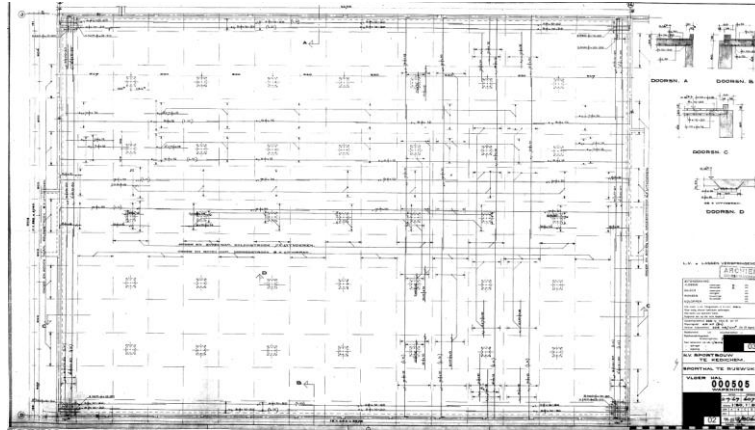

Foto 1: Huidige situatie

Foto 2: Achtergevel + terras

Voor wat betreft de draagconstructie van de hal (waarschijnlijk voornamelijk een staalconstructie) zijn helaas geen tekeningen meer aanwezig, anders dan tekeningen van de fundering, waaruit blijkt dat de sporthal is gefundeerd op palen. Onder de wanden is een balkenrooster aanwezig. De vloer is met een kolomkop direct op de palen aangebracht.

Tekening 4: Fundering en begane grondvloer

2.2

WERKBEZOEK 1 AUGUSTUS 2024

Om een beter beeld te kunnen vormen van de wijze waarop de draagconstructie is samengesteld is door ondergetekende op 1 augustus een bezoek afgelegd aan de inmiddels niet meer in gebruik zijnde hal. Van de gemeente Rijswijk was de heer Roland van Wijhe hierbij aanwezig.

Bij het bezoek is geconstateerd dat de eerdere veronderstelling dat de hoofddraagconstructie een staalskelet is, kon worden bevestigd. Deze staalconstructie is echter door de afwerking van dak en gevels voor het grootste deel niet zichtbaar.

Foto 3: Interieur hal; links is achtergevel

Foto 4: Interieur hal; rechts is achtergevel

De binnenzijde van de achtergevel bestaat voor het grootste (onderste) deel uit metselwerk. Boven dit metselwerk is een plaatmateriaal aangebracht. Het binnenmetselwerk is 2x gedilateerd. In de dilatie is een profiel aanwezig dat we plaatselijk hebben verwijderd. (foto 5)

Foto 5: Metselwerkdilatatie in achtergevel

Foto 6: Kijkje in metselwerkdilatatie

De ca 15 mm brede dilatatie laat zien dat zich achter het metselwerk een spouw bevindt.

De totale wanddikte is helaas niet eenvoudig te bepalen, maar omdat zowel binnen als buiten geen staal zichtbaar is, kan worden aangenomen dat er sprake is van een spouw van minimaal 50 mm.

Voor de beide kopgevels, waar zowel binnen als buiten wel kolommen zichtbaar zijn, geeft foto 7 wel een beeld van de opbouw.

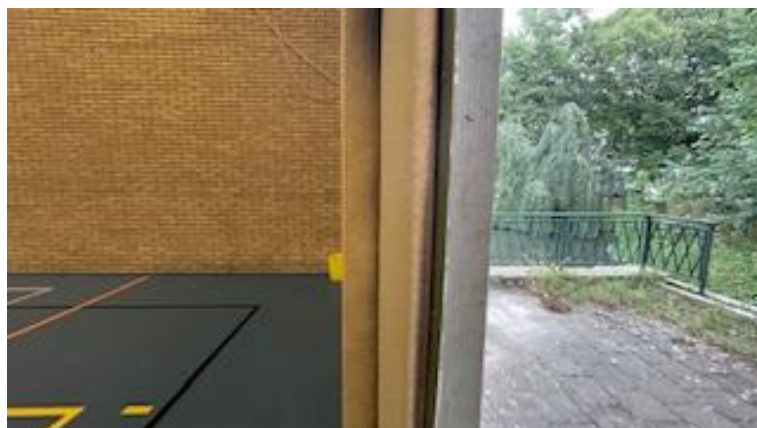

Foto 7: Oostgevel ter plaatse van deur.

Op een drietal posities is wel iets zichtbaar van de hoofddraagconstructie. In de commentaarpositie en de twee ramen tussen de verenigingsruimten en de hal zijn de kolommen (weliswaar omkleed) zichtbaar.

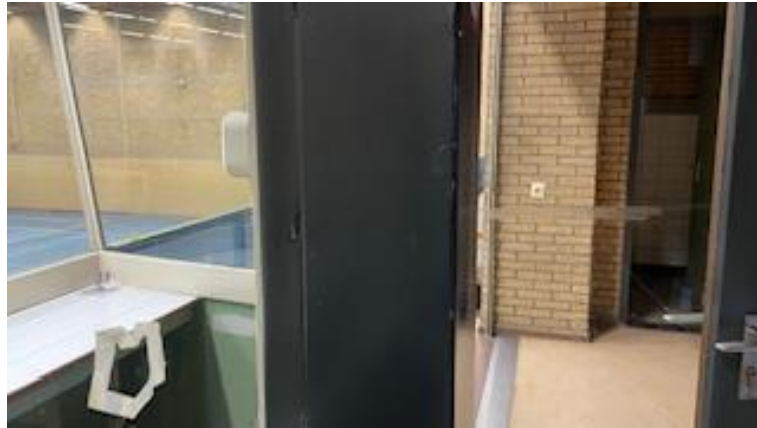

Foto 8: Kolom in commentaarpositie - kokerprofiel

2.3

OPBOUW KUNSTWERK

Het kunstwerk, deel uitmakend van de achtergevel van de sportzaal, is een ter plaatse gerealiseerd baksteenreliëf van 8 meter hoog en 43 meter lang. (Opgave gemeente)

Over de hele wand zijn kleine cirkels afgewisseld met telkens drie omhoog rijzende strips ritmisch over de enorme lengte van de wand verdeeld. Een verdichting van strips, een plastisch uitgewerkte X en een enorme cirkel doorbreken dit ritme en vormen krachtige signalen en accenten in de gevel.

Foto 9: Achtergevel in eerdere staat

Foto 10: Achtergevel in huidige staat

Constructief is de gevel blijkbaar (niet zichtbaar) bevestigd aan de hoofddraagconstructie van de hal. Opgemerkt wordt dat de kolommen boven het metselwerk wel gedeeltelijk zichtbaar zijn.

In verband met de lengte van 43 meter is de gevel één keer gedilateerd. Omdat er sprake is van een noordgevel heeft dit niet geleid tot scheurvorming op de grote ongedilateerde lengtes.

Foto 10: Dilatatie – gedeeltelijk beschadigd

De conditie van de gevel/het metselwerk is op een zichtbare scheurvorming ter plaatse van de dilatatie, wat mosvorming op de reliëfdelen en enkele bekladdingen, op het oog goed. De achtergevel staat voor het grootste deel aan het water van de Singel. Op de waterlijn is het metselwerk wat meer gedegradieerd door de invloed van wisselende waterstanden.

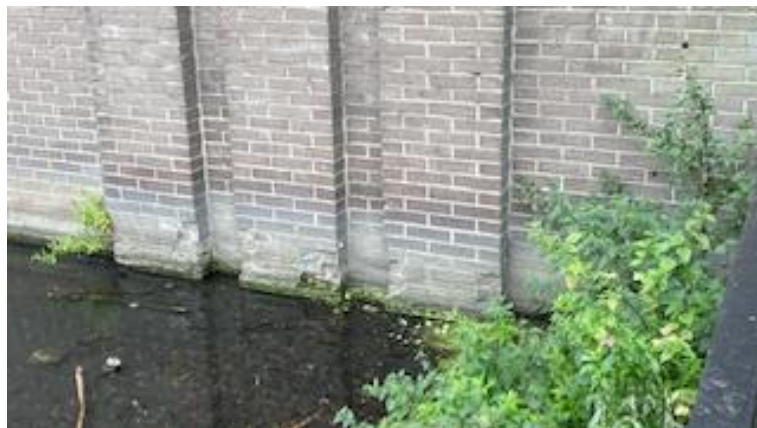

Foto 11: Aansluiting aan het wateroppervlak

Aan de westzijde sluit de gevel aan op een verlaagd terras.

Foto 12: Terras

HOOFDSTUK 3 MOGELIJKHEDEN TOT BEHOUD KUNSTWERK

De vraagstelling aan Goudstikker – de Vries vanuit de gemeente Rijswijk is, zoals eerder aangegeven, om de volgende mogelijkheden te onderzoeken:

- A) Gevelkunstwerk behouden, nieuwbouw tegen oudbouw bouwen op bestaand bouwvlak.
- B) Een deel van het gevelkunstwerk terugbrengen in de gevel van de nieuwbouw
- C) Gevelkunstwerk afbouwen en opnieuw opbouwen op het nieuwe bouwvlak.

3.1 OPTIES A EN B:

Vanuit constructief oogpunt is het behoud van de gevel of een deel daarvan, een kwestie van zorgvuldig slopen van de hal en daarbij de achtergevel, inclusief de fundering, in eerste instantie uiteraard beschermd, volledig overeind te houden. Dit betekent dat de stabiliteit van de achtergevel (nu geleverd door de hoofddraag-constructie van de hal) moet worden overgenomen door een tijdelijke constructie, tot het moment dat deze kan worden overgenomen door de nieuwbouw, waarvan helaas nu nog niet duidelijk is hoe die er uit komt te zien.

Een tijdelijke voorziening zou kunnen worden gerealiseerd door het aanbrengen van een schoorconstructie ter plaatse van elke gevelkolom -te plaatsen in de singel- en deze te koppelen aan de gevelkolommen. Hiermee worden de bestaande kolommen gefixeerd waarna de spanten van de hal kunnen worden losgekoppeld van deze kolommen.

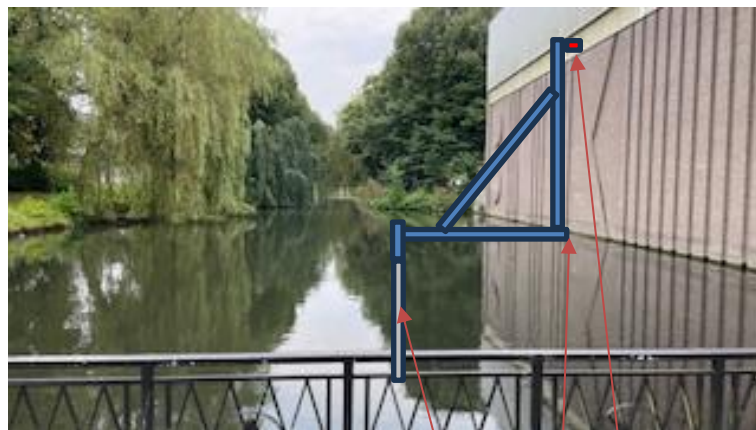

Foto 13: Principe schoorconstructie

Bevestiging aan kolom
Bevestiging aan fundering
Te heien staalprofiel

Voor de totale gevel volstaan 7 schoren. (2 kopgevels en 5 tussenkolommen) De schoren kunnen worden gemaakt in staal. Gedacht wordt aan HEA 200 -profielen. Aan de gevel kan de schoorconstructie worden bevestigd aan de fundering. In de singel zal voor elke schoorconstructie minimaal één profiel geheid moeten worden.

3.2

OPTIE C

Optie C, het gevelkunstwerk afbouwen en opnieuw opbouwen op het nieuwe bouwvlak lijkt ons een wat geforceerd aandoende optie omdat afbouwen feitelijk betekent het steen voor steen afbreken van de gevel en met deze, zorgvuldig schoongemaakte, stenen weer een nieuwe gevel samenstellen. Een idee zou nog kunnen zijn het opdelen van de gevel in grote elementen door middel van het volledig doorzagen van de gevel, en deze elementen vervolgens inbrengen in een nieuwe gevel. Dit lijkt ons echter een kostbare ingreep omdat dan elk element stabiel moet worden gemaakt en vervolgens vervoerd c.q. tijdelijk opgeslagen moet worden. Het resultaat, na plaatsing elders, zal ook zeker minder fraai zijn door de vervolgens duidelijk zichtbare opdeling.

3.3

ALTERNATIEF

Een niet genoemde maar mogelijke optie die wij hier toch willen aanreiken is een variant van optie C, namelijk het maken van een volledig nieuwe gevel in de nog te realiseren nieuwbouw, waarin de vorm, de afmetingen en het uiterlijk van het huidige kunstwerk exact terugkomt. Hiermee wordt het ontwerp van de kunstenaar gerespecteerd, maar wordt daarnaast ook getoond dat de huidige generatie metselaars nog steeds in staat is een dergelijk kunstwerk te realiseren. Tevens geeft dit de mogelijkheid de levensduur van het kunstwerk te verlengen door rekening te houden met de nieuwe bouwфysische omgeving waarin het kunstwerk komt te staan.

HOOFDSTUK 4 MOGELIJKHEDEN AFGEZET TEGEN PLANVORMING

4.1 STAND PLANVORMING

Eind januari van dit jaar is door de gemeenteraad besloten dat de Marimbahal die in 1970 in gebruik werd genomen zal plaats maken voor een moderne grote sportzaal. De zaal wordt 7 meter hoog. Naast de nieuwe sportzaal zal een woongebouw neergezet worden van 15 meter hoog waar minimaal 20 (sociale) woningen kunnen worden ontwikkeld met maatschappelijke voorzieningen. In de nieuwe plannen zal ook ruimte worden gecreëerd voor een multifunctionele ruimte die gebruikt kan worden voor een sportkantine en wijkcentrum.

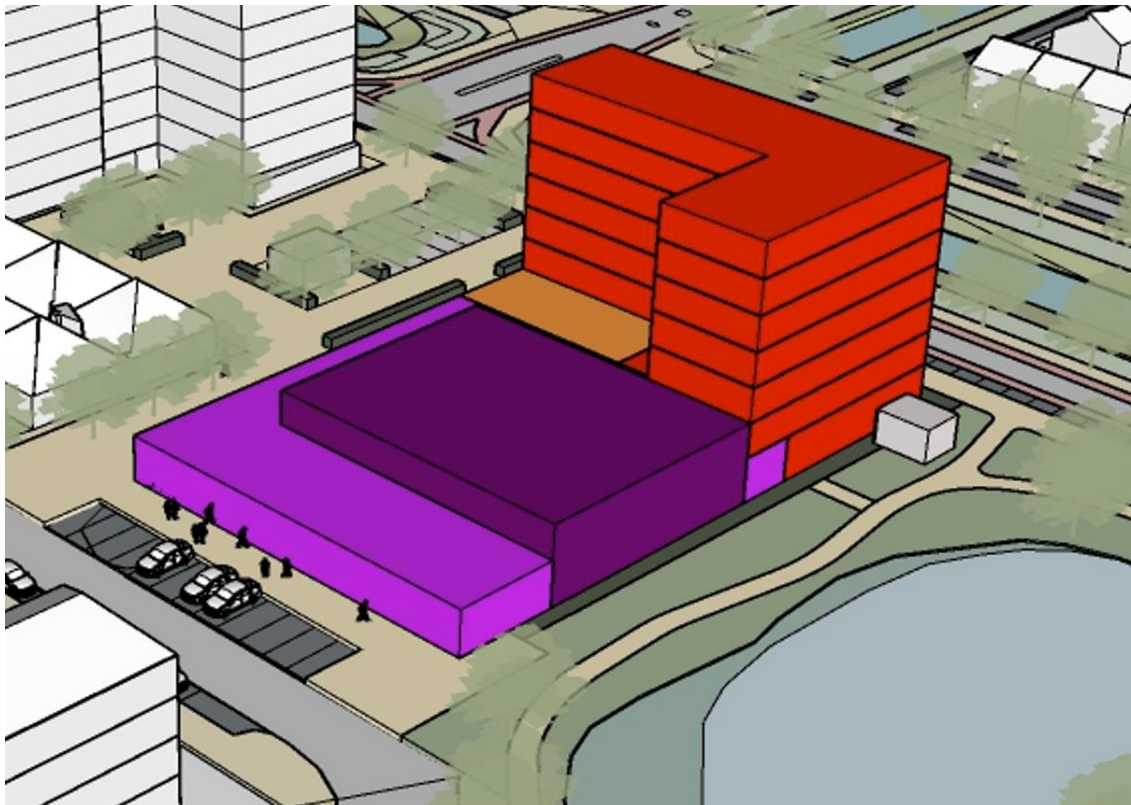
De uitwerking van deze nieuwbouwplannen voor de locatie van de te slopen Marimbahal zijn nog in ontwikkeling en verre van concreet. Wel zijn er een aantal wensen opgenomen die van invloed zullen zijn op de mogelijkheden van behoud van het kunstwerk. Zo ligt de nieuwbouw een paar meter van het water vandaan in vergelijking met het huidige gebouw, hetgeen zou betekenen dat behoud van de huidige gevel (zijnde het kunstwerk) dan niet meer realistisch zou zijn.

Het idee op dit moment is wel dat er aan de noordzijde van de nieuwbouw een nieuwe blinde muur komt waar het reliëf tegenaan zou kunnen worden gebracht.

Op dit moment liggen er 2 studiemodellen voor:

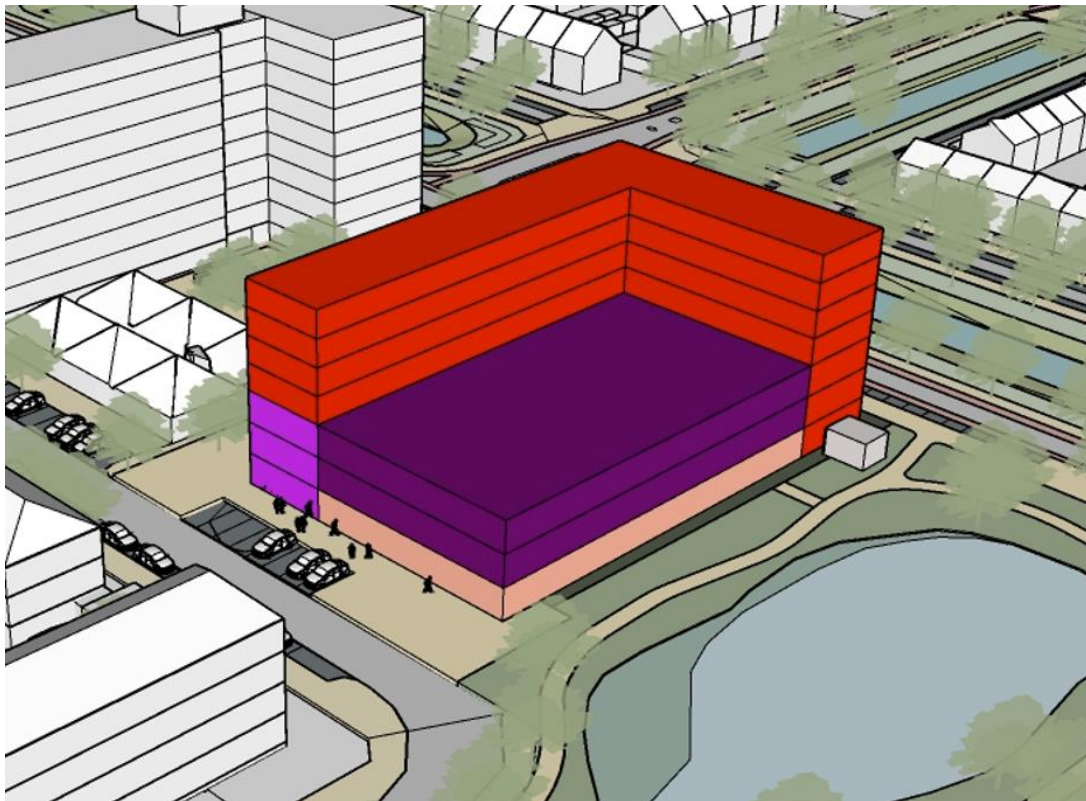
1. **Model 'Voorkeursscenario Raad'**
2. **Model 'Motie'**

In model '**Voorkeursscenario Raad**' is sprake van een sportzaalwand van ca. 7 a 8 meter hoog en 22 meter lang, die eventueel dicht kan worden uitgevoerd. Het donker paarse gedeelte aan parkzijde.

In dit scenario zou plaats zijn voor de circa helft van het bestaande kunstwerk.

In model '**Motie**' hebben we een wand van ca. 10 meter hoog en 44 meter lang, die eventueel dicht kan worden uitgevoerd. Donker paars (hal) + licht roze (parkeren). Daar past dus het gehele originele metselwerk op.

4.2 OPTIES A, B EN C AFGEZET TEGEN PLANVORMING

Belangrijkste gevolg van de huidige plannen voor de mogelijkheden tot behoud van het kunstwerk is dat de huidige achtergevel plaats zou moeten maken voor een wandelpad langs de Singel.

Optie A (Gevelkunstwerk behouden, nieuwbouw tegen oudbouw bouwen op bestaand bouwvlak) zou binnen de huidige planvorming feitelijk vervallen. Dit terwijl met name de optie '**Motie**' de mogelijkheid zou bieden om de huidige achtergevel (inclusief fundering!) volledig te behouden **als de geplande gebouwmassa verplaatst zou worden**. Misschien is het een idee om de oeverlijn van de singel wat te verleggen, zodat er ruimte wordt gecreëerd voor een wandelpad langs het kunstwerk. Een andere mogelijkheid is wellicht het maken van een wandelpad boven het water.

Voor optie B (Een deel van het gevelkunstwerk terugbrengen in de gevel van de nieuwbouw) geldt dat dit gezien kan worden als optie A toegespitst op model '**Voorkeursscenario Raad**', maar wel ook met verplaatsing van de bouwmassa. De vraag is dan nog wel of het te houden deel van het kunstwerk -de resterende uitsnede- nog wel als "het kunstwerk" kan worden gezien.

Optie C (het gevelkunstwerk afbouwen en opnieuw opbouwen op het nieuwe bouwvlak) zou bij model 2 'Motie' passen, maar de eerder genoemde nadelen (steen-voor-steen afbreken of opdelen in grote te verplaatsen elementen) blijven hier bestaan. Dan zou de eerder door ons genoemde variant (herbouw met nieuwe materialen) realistischer zijn.

4.3 INPUT VOOR KOSTENRAMING

Om op enig moment meer te kunnen zeggen over de kosten die het behoud van het kunstwerk met zich meebrengen zullen wat zaken verder moeten worden uitgewerkt.

4.3.1 Bij behoud van achtergevel

Bij behoud van de achtergevel komen de volgende niet uitputtende werkzaamheden aan de orde:

- Heiwerk in de singel. (evt. met gedeeltelijke drooglegging)
- Aanbrengen werkvlonder.
- Opbouw schoorconstructies (7 stuks) en koppelen aan kolommen bestaande hal.
- Afpellen achtergevel aan de binnenzijde met behoud van huidige binnenspouwblad.
- Zorgvuldig loskoppelen stalen dakspanten tijdens de sloop van de hal.
- Sloop fundering met behoud van deel onder achtergevel.
- Isoleren bestaande achtergevel.
- Aanbrengen nieuwe staalconstructie en deze koppelen aan bestaande kolommen.
- Aanbrengen nieuw binnenspouwblad.
- Verwijderen schoorconstructie.
- Schoonmaken en herstel waar nodig van het kunstwerk
- Verwijderen werkvlonder.

4.3.2 Bij opdelen gevel in elementen

Voor het opdelen van de gevel (of een deel daarvan bij optie 1) in te verplaatsen elementen lijkt het te verkiezen om uit te gaan van het enkel behoud van het buitenspouwblad. Het binnenspouwblad zal hierbij zorgvuldig moeten worden verwijderd. Hierbij zal het buitenspouwblad ook tussen de kolommen moeten worden gesteund. Het buitenspouwblad zou vervolgens kunnen worden voorzien van een achterconstructie in gewapend beton waarvoor kan worden gedacht aan spuitbeton. Vervolgens kan de achtergevel worden opgedeeld in delen van circa 3x3 m2. Deze delen kunnen dan worden ingezet als nieuw buitenspouwblad. De benodigde hijsankers kunnen worden bevestigd aan de wapening.

De werkvolgorde zou dan zijn:

- Aanbrengen werkvlonder.
- Opbouw schoorconstructies (7 stuks) en koppelen aan kolommen bestaande hal.
- Aanbrengen extra sschoorconstructies halverwege de kolommen.
Constructief herstel metselwerk. (scheuren dichten en voegen herstellen)
- 1 - Bovenzijde wand:
 - Afpellen achtergevel aan de binnenzijde inclusief het huidige binnenspouwblad.
 - Aanbrengen eerste laag spuitbeton waarmee achterzijde vlak wordt gemaakt.
 - Aanbrengen wapening en hijsvoorzieningen.
 - Aanbrengen tweede laag spuitbeton.
 - Wand opdelen door zagen.
 - Wanddelen uitnemen en opslaan.

2 – Onderzijde wand:

- Afpellen achtergevel aan de binnenzijde inclusief het huidige binnenspouwblad.
- Aanbrengen eerste laag spuitbeton waarmee achterzijde vlak wordt gemaakt.
- Aanbrengen wapening en hijsvoorzieningen.
- Aanbrengen tweede laag spuitbeton.
- Wand opdelen door zagen.
- Wanddelen uitnemen en opslaan.
- Schoorconstructies verwijderen.
- Verwijderen werkvlonder
- Slopen bestaande hal inclusief funderingen en bouwen nieuwe bouwmassa.
- Aanpak achtergevel:
- Plaatsen buitenblad in delen.
- Isoleren buitenspouwblad.
- Aanbrengen nieuw binnenspouwblad.
- Schoonmaken en herstellen waar nodig van het kunstwerk.

4.3.3 Opnieuw metselen van de gevel

Het door ons geopperde alternatief dat het meest aansluit bij de planvorming is het dus het maken van een volledig nieuwe gevel in de nog te realiseren nieuwbouw, waarin de vorm, de afmetingen en het uiterlijk van het huidige kunstwerk exact terugkomt. Hiermee wordt het ontwerp van de kunstenaar maximaal gerespecteerd, maar wordt ook de levensduur van het kunstwerk verlengd doordat rekening kan worden gehouden met de nieuwe bouwfysische omgeving waarin het kunstwerk komt te staan.

De (extra) werkzaamheden zouden hierbij minimaal zijn:

- Het volledig in 3D inmeten van de achtergevel.
- Het uitwerken van de inmeting in werktekeningen.
- Het maken van mallen ten behoeve van het metselwerk.
- Het kiezen van de gepaste steensoort, de metselspecie en de juiste voeg qua materiaal en afwerking.
- Het met extra aandacht metselen van de nieuwe gevel.
- Het aanbrengen van een anti-graffiti-laag over het onderste deel van de wand. (Dit omdat naast de gevel een wandelpad gepland is.

Op basis van bovenstaande mogelijke keuzes en de daartoe benodigde werkzaamheden kunnen in een later stadium kostenramingen worden gemaakt.